

Економічне обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності м'ясного скотарства

Коваленко М.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства
Полтавської державної аграрної академії

У статті розглянуто резерви підвищення ефективності виробництва продукції м'ясного скотарства. Доведено, що впровадження прогресивних технологій вирощування і годівлі молодняка великої рогатої худоби дає можливість підвищити рівень продуктивності худоби й якість продукції, знизити її собівартість та підвищити рівень рентабельності виробництва.

Ключові слова: ефективність, м'ясне скотарство, інтенсивне вирощування, відгодівельний майданчик, канали збуту.

Коваленко М.В. ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ МЕРОПРИЯТИЙ ПО ПОВЫШЕНИЮ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЯСНОГО СКОТОВОДСТВА

В статье рассмотрены резервы повышения эффективности производства продукции мясного скотоводства. Доказано, что внедрение прогрессивных технологий выращивания и кормления молодняка крупного рогатого скота дает возможность повысить уровень продуктивности скота и качество продукции, снизить ее себестоимость и повысить уровень рентабельности производства.

Ключевые слова: эффективность, мясное скотоводство, интенсивное выращивание, откормочная площадка, каналы сбыта.

Kovalenko M.V. ECONOMIC JUSTIFICATION OF MEASURES TO IMPROVE EFFICIENCY OF BEEF CATTLE

The article deals with reserves efficiency of production beef cattle. It is proved that the introduction of advanced technologies of growing and feeding young cattle makes it possible to improve the productivity of livestock and product quality, reduce its cost and improve profitability.

Keywords: efficiency, beef cattle, intensive livestock, feeding ground, sales channels.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Скотарство посідає вагоме місце у сільському господарстві України. Будучи джерелом незамінних та надзвичайно важливих у раціоні людини продуктів харчування, таких як молоко й яловичина, скотарство відіграє провідну роль у процесі продовольчого забезпечення держави. Проте на сьогоднішній день виробництво продукції скотарства супроводжується негативними явищами та тенденціями, що не найкращим чином позначились як на чисельності поголів'я худоби та обсягах виробництва, так і на загальній ефективності виробничого процесу. Причиною цього стало багато чинників, які мають як економічне, так і соціальне походження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічний стан виробництва продукції м'ясного скотарства з урахуванням її провідного значення для національної продовольчої безпеки завжди привертав увагу багатьох учених. Проблеми та перспективи розвитку галузі тваринництва було висвітлено у працях відомих науковців: В.Я. Амбросова, В.Г. Андрій-

чука, П.С. Березівського, В.В. Дієсперова, П.К. Канінського, Н.Г. Копитця, Н.С. Ляліна, В.Я. Месель-Веселяка, Р.О. Петренка, Т.В. Панчука, П.Р. Пуцентейла, П.Т. Саблука, В.К. Савчука, О.З. Томашівського та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасним проблемам розвитку галузі скотарства присвячена ціла низка робіт провідних науковців-аграрників. Разом із тим у науковому забезпеченні інтенсивного розвитку скотарства залишається багато проблем, вирішення яких потребує подальших ґрунтовних досліджень. Одна з них полягає у практичному впровадженні прогресивних відгодівельних технологій та оптимізації каналів збуту м'ясної сировини.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є узагальнення резервів підвищення ефективності виробництва продукції м'ясного скотарства та їх економічне обґрунтування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Скотарство належить до числа проблемних галузей тваринництва, що значною

мірою пов'язане з недостатнім рівнем ефективності виробництва. У зв'язку із цим пошук резервів підвищення останньої набуває особливої актуальності. Це комплексна проблема, в якій доцільно визначити складники, серед яких вагоме місце займають обґрунтування перспектив розвитку інтенсивного виробництва м'яса великої рогатої худоби, вдосконалення механізму ціноутворення, зміцнення матеріально-технічної бази тощо.

Розвиток м'ясного скотарства сприяє соціально-економічній розбудові сільських територій, а також трудових і виробничих ресурсів, зростанню експортного потенціалу країни. Головна мета розвитку м'ясного скотарства полягає у забезпеченні населення країни високоякісними яловичиною і телятиною та збільшенні експорту м'яса великої рогатої худоби. Відповідно, стратегічна мета розвитку – розширити виробництво високоякісної яловичини шляхом створення стартових економічних і технологічних умов для формування та прискореного розвитку спеціалізованого м'ясного стада.

Збільшення виробництва яловичини і поліпшення її якості багато в чому залежать від інтенсифікації скотарства, зокрема від організації прискореного вирощування і відгодівлі молодняку великої рогатої худоби та нагулу худоби. В умовах інтенсифікації скотарства дещо змінилися напрями селекції, годівлі та вимоги до тварин м'ясних порід. М'ясне скотарство може бути високорентабельним тільки із застосуванням ресурсозберігаючих технологій та інтенсифікації виробництва. Для інтенсифікації виробництва яловичини необхідні збільшення живої маси до 500–600 кг і більше та поширення групового безприв'язного утримання з підстилкою або без неї на ґратчастих підлогах. Важливим елементом ресурсозберігаючої технології м'ясного скотарства є турові отелення, коли телят отримують безперервно протягом двох місяців. Це забезпечує високу технологічність, злагодженість, повноцінний контроль над заплідненням, можливість комплектування однорідних груп молодняку.

Останнім часом створюються умови для організації масового виробництва яловичини, заснованого на такому інтенсивному вирощуванні молодняку, коли вже в 15–18-місячному віці вага тварин досягає 350–450 кг.

Фізіологічні особливості великої рогатої худоби в цьому віці такі, що дають змогу за мінімальних витрат кормів отримувати високі прирости і найбільш поживне та смачне м'ясо,

оскільки у молодих тварин приблизно до 10–12-місячного віку жива вага збільшується найбільше шляхом наростання найціннішої м'язової тканини і меншою мірою – жирової та сполучної. Таким чином, інтенсивне годування тварин у цей період дає повноцінний високобілковий продукт [1, с. 27].

У віці 12–18 місяців, коли вага великої рогатої худоби збільшується приблизно з 250–280 до 350–450 кг, ріст м'язової тканини супроводжується не менш інтенсивним накопиченням жиру. Вміст його у м'ясі зростає до 14–15% із збереженням білка в межах 18–19%. Подальша відгодівля великої рогатої худоби до 24-місячного віку і старше призводить до меншого росту м'язової тканини і надмірного збільшення жирової тканини. Надлишок її погіршує поживні та технологічні якості яловичини [2, с. 280].

За помірному, а тим більш низького рівня годівлі молодняку від 6- до 12-місячного віку втрачається період найбільш інтенсивного росту великої рогатої худоби. У цьому разі терміни здачі на м'ясо затягуються до 2,5–3-річного віку, а тварини за такого рівня відгодівлі характеризуються низькими забійними виходами. Вихід м'яса зазвичай не перевищує 46–50%. Водночас за забою інтенсивно вирощеного молодняку у віці 18 місяців із живою вагою 350–450 кг забійний вихід становить 55–60%.

Підвищення забійного виходу істотної частини в туші за інтенсивного вирощування молодняку – один із великих резервів виробництва високоякісної яловичини [1, с. 28].

Економічні розрахунки переконливо свідчать про те, що за інтенсивного вирощування великої рогатої худоби різко підвищуються продуктивність праці та рентабельність галузі. І це закономірно, оскільки у цьому разі

Таблиця 1

Економічна ефективність вирощування великої рогатої худоби м'ясного напрямку за різними термінами відгодівлі [1, с. 28]

Група	Термін відгодівлі, місяців	Кінцева вага тварин, кг	Витрати корму на 1 кг приросту, корм. од.	Собівартість 1 ц приросту, грн.
I	24-30	300	12,1	1980,0
II	16-18	430	7,8	1650,0
III	6-12	200	9,5	1450,2
IV	до 6	120	4,5	985,5

різко скорочуються терміни відгодівлі, збільшується оборот стада. Господарство отримує можливість із тими ж трудовими ресурсами, у тих самих приміщеннях і з тим самим обладнанням значно збільшити валове виробництво яловичини (табл. 1).

Дійсно, за мізерного годування, коли терміни вирощування та відгодівлі великої рогатої худоби розтягуються до 2–2,5 років, а здавальна вага не перевищує 300 кг, загальна витрата кормів у розрахунку на одну голову становить майже 3,2 тис. к. од., або 12 к. од. на 1 кг приросту. В умовах же інтенсивного вирощування великої рогатої худоби до 18-місячного віку за здавальної ваги 430 кг витрачається всього 3 034 к. од., або 7,8 к. од. на 1 кг приросту.

Переконливий ефект проявляється під час порівняння вищенаведених даних: 430 кг у 18 місяців за затрат 3 034 к. од. і 300 кг за 25–30 місяців за витрат корму 3 180 к. од.

Економія корму за інтенсивного вирощування великої рогатої худоби пояснюється досить просто. У даному разі максимально використовуються потенційні можливості росту молодого організму. Згідно з багаторічними дослідженнями Інституту тваринництва УААН, мінімальні витрати кормів – усього 3,8–4,5 к. од. на 1 кг приросту – давав молодняк до 6-місячного віку, дещо більше – 5,6–6,7 к.

од. – витрачалося на велику рогату худобу до 12-місячного віку, а до 18-місячного віку на 1 кг приросту було потрібно вже до 9 к. од. [3, с. 8].

Отже, найдоцільніше проводити забій великої рогатої худоби у 18-місячному віці за здавальної ваги 400–450 кг, коли собівартість 1 ц приросту ваги становить усього 1 650–1 750 грн., тоді як за вирощування до дворічного віку (здавальна вага 500 кг і більше) цей показник досягає 1 900 грн.

Отже, в умовах інноваційного розвитку виробництва яловичини, зокрема з метою інтенсивного вирощування великої рогатої худоби, доцільним стає відродження практики використання відгодівельних майданчиків. Це система інтенсивної годівлі, коли тварини перебувають на відкритому повітрі і годують їх, використовуючи для роздачі корму кормозмішувальні вагонетки. Тут також установлюють годівниці, автонапувалки, а подачу кормів і прибирання гною механізують.

За умов безприв'язного утримання на відгодівельних майданчиках худоба має вільний доступ до кормового столу, а тому споживання нею корму є необмеженим і залежить від його енергетичної цінності та смакової привабливості. Велика рогата худоба за такої годівлі набирає більшу вагу, ніж на випасанні.

Організація відгодівельного майданчика з разовою постановкою на відгодівлю 100 голів

Таблиця 2

Прогнозована економічна ефективність відгодівлі молодняка великої рогатої худоби за організації відгодівельного майданчика на 100 голів у ВСК «Злагода» Полтавського району, 2017 р.

Показники	Параметри
Чисельність худоби на відгодівлі, гол.	100
Середньоздавальною жива вага 1 голови, кг	420
Валова продукція в живій вазі, т	42
Середня ціна реалізації 1 кг м'яса, грн.	16
Виручка від реалізації м'яса, тис. грн.	672
Середня вага молодняка при постановці на відгодівлю, кг	200
Облікова ціна 1 кг живої ваги молодняка при постановці на відгодівлю, грн.	16
Облікова вартість 1 голови молодняка при постановці на відгодівлю, тис. грн.	1,6
Облікова вартість всього поголів'я на відгодівлі, тис. грн.	160
Витрати на відгодівлю – всього	421,8
у т.ч. вартість кормів, тис. грн.	300,8
витрати на оплату праці з нарахуваннями, тис. грн.	51,02
вартість паливно-мастильних матеріалів, тис. грн.	37,96
амортизація основних засобів, тис. грн.	18,13
інші витрати, тис. грн.	13,88
Прибуток від реалізації молодняка вищої вгодованості, тис. грн.	400,6
Рівень рентабельності, %	15,5
Окупність витрат на відгодівлю молодняка виручкою від реалізації	1,16

молодняка худоби дасть змогу підвищити продуктивність худоби та, відповідно, збільшити обсяги виробництва м'яса яловичини.

На відгодівельному майданчику пропонується розділити худобу на групи за ваговими категоріями, вгодованістю, зростом і встановити диференційовані раціони годування. Доставка і роздача кормів, напування і очищення площі від гною мають бути механізовані. Інтенсивна відгодівля худоби на відгодівельних майданчиках сприяє збільшенню середньодобового приросту тварин, здавальної ваги однієї голови худоби, зростанню продуктивності праці, зниженню собівартості продукції, а також поліпшенню умов праці.

Пропонуємо організацію відгодівельного майданчика на 100 голів молодняка великої рогатої худоби до досягнення ними 420 кг живої ваги.

Розрахунки економічної ефективності проекту з вирощування і відгодівлі 100 голів молодняка худоби представлені в табл. 2.

Аналіз даних табл. 2 свідчить, що планова облікова вартість усього поголів'я на відгодівлі становить 160 тис. грн., а прогнозовані витрати на відгодівлю, що включають у себе вартість кормів, витрати на оплату праці, амортизацію, вартість ПММ тощо, становлять 421,8 тис. грн.

Прогнозована виручка від реалізації всього поголів'я молодняка вищої категорії вгодованості на м'ясо становить 672 тис. грн. У сучасних умовах низьких закупівельних цін на м'ясо сільськогосподарські виробники можуть збільшувати розміри виручки від його реалізації лише шляхом покращення якості та збільшення обсягів реалізації останнього.

Окупність витрат на організацію майданчика виручкою від реалізації м'яса становить 1,16, тобто на 1 грн. витрат на його організацію припадає 1,16 грн. виручки від реалізації. Прогнозований прибуток від організації відгодівельного майданчика на 100 голів становить 400,6 тис. грн. Рівень рентабельності, відповідно, становить 15,5%.

Отже, за рахунок упровадження прогресивних технологій вирощування і годівлі молодняка великої рогатої худоби є можливість підвищити рівень продуктивності худоби й якість продукції, знизити її собівартість та підвищити рівень рентабельності виробництва.

Нині стає очевидним, що сільське господарство слід розглядати як особливу галузь, де крім землі, основних засобів, виробничих запасів, робочої сили використовуються живі організми, а продукція представлена дуже обмеженого терміну використання. Природно, мета виробника – продати швидко,

Таблиця 3

Ціни реалізації приросту великої рогатої худоби за різними каналами у ВСК «Злагода» Полтавського району, 2011–2015 рр.

Показники	Роки					2015 р. до 2011 р., %
	2011	2012	2013	2014	2015	
Реалізовано худоби у живій вазі – всього, ц	1512	1449	1610	2328	1234	81,6
Виручка від реалізації, тис. грн.	1411,48	1757,15	1407,06	3151,31	2166,44	153,5
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	933,52	1212,66	837,95	1353,66	1755,62	188,1
Реалізовано переробним підприємствам, ц	553	847	536	1432	1054	190,6
Виручка від реалізації, тис. грн.	801,34	1332,87	626,74	2121,32	1898,45	236,9
Ціна реалізації 1 ц, грн.	1449,08	1573,64	1169,29	1481,37	1801,19	124,3
Реалізовано населенню в рахунок оплати праці, ц	63	54	45	30	15	23,8
Виручка від реалізації, тис. грн.	73,79	71,22	53,38	29,04	21,08	28,6
Ціна реалізації 1 ц, грн.	1171,27	1318,89	1186,22	968,07	1405,33	120,0
Реалізовано на ринку, через власні магазини, ц	705	458	702	761	165	23,4
Виручка від реалізації, тис. грн.	219,52	172,82	314,94	836,04	246,92	112,5
Ціна реалізації 1 ц, грн.	311,38	377,34	448,63	1098,61	1496,48	480,6
Реалізовано за іншими каналами, ц	191	90	327	105	-	-
Виручка від реалізації, тис. грн.	316,83	180,24	412,01	164,91	-	-
Ціна реалізації 1 ц, грн.	1658,8	2002,67	1259,97	1570,57	-	-

вигідно, мати гарантовану ринкову нішу, що робить галузь відкритою для конкуренції. При цьому у кожному регіоні сільськогосподарські підприємства виготовляють одну і ту ж саму продукцію і впливати індивідуально на ціну реалізації не можуть.

Традиційним каналом реалізації приросту великої рогатої худоби є переробні підприємства, частка яких протягом досліджуваного періоду зросла з 36,6% до 85% і які пропонують найвищий рівень закупівельних цін. Протягом 2011–2015 рр. дану продукцію закупували також комерційні організації з метою подальшої переробки на власних потужностях (табл. 3).

За даними табл. 3, у 2011–2015 рр. ціна реалізації приросту великої рогатої худоби переробним підприємствам і, відповідно, виручка від реалізації збільшились на 352,11 грн. (24,3%) та на 1 097,11 тис. грн. (у 2,4 рази).

Усі інші канали реалізації худоби у живій вазі значно поступаються за обсягами переробним підприємствам. Так, питома вага обсягів реалізації населенню за 2011–2015 рр. зменшилась на 3 в. п., що потягло за собою зменшення виручки від реалізації за цим каналом на 52,71 тис. грн. (71,4%), незважаючи на підвищення рівня реалізаційних цін на 20%.

Частка обсягів реалізації великої рогатої худоби через власну торговельну мережу та на ринку знизилась із 46,6% до 13,4%, або на 33,2 в. п.

При цьому виручка від реалізації продукції за цим каналом збільшилась за досліджуваний період на 27,4 тис. грн (12,5%) унаслідок збільшення реалізаційних цін майже у п'ятеро.

Реалізація м'ясної продукції через біржі не відбувається, оскільки, на нашу думку, даний канал унеможлиблює шахрайство з боку керівників, які за умови реалізації продукції іншими каналами привласнюють частину виручки. У подальшому сільськогосподарські

підприємства повинні орієнтуватися на нього, оскільки він дасть змогу зробити прозорими операції зі збуту продукції та запропонувати найкращу ціну.

Визначимо вплив ринків збуту великої рогатої худоби у живій вазі на зміну середньої ціни (табл. 4).

Отже, як свідчать дані табл. 4, зважаючи на структуру реалізації продукції та успішну співпрацю з м'ясопереробними підприємствами, ВСК «Злагода» може підвищити ціну реалізації приросту великої рогатої худоби на 784,44 грн. та реалізовувати останню за ціною 2585,63 грн./ц.

На противагу цьому для розширення обсягів реалізації продукції через ринкову мережу та населенню підприємству слід зменшити відпускну ціну на 598,55 грн./ц та 49,94 грн./ц відповідно. Середня ціна реалізації при цьому може становити: на ринку – 897,33 грн./ц, населенню – 1355,39 грн./ц.

Проблеми збуту продукції скотарства слід вирішувати під час розробки маркетингової політики. Позитивно на розвиток галузі впливатиме запровадження маркетингового стратегічного планування, що дасть можливість підприємству враховувати такі чинники, що впливають на вибір каналу руху продукції: спосіб придбання продукції, можливі обсяги закупівель, кваліфікацію кадрів, що проводять закупівлі, рівень пропонованих цін, а також наявність ринкової інформації про продукцію, що реалізовується. Вибір каналу збуту визначає діяльність підприємства на роки вперед, тому головним питанням є визначення стратегії збуту, що дає змогу уникнути рішень, які заважають розширенню збутової діяльності підприємства [4, с. 386].

Висновки з цього дослідження. Нині галузь м'ясного скотарства знаходиться у кризовому стані, що супроводжується скороченням поголів'я та зниженням ефектив-

Таблиця 4

Вплив ринків збуту великої рогатої худоби у живій вазі на середню ціну реалізації у ВСК «Злагода» Полтавського району, 2011–2015 рр.

Ринок збуту	Ціна 2015 р., грн./ц	Обсяг реалізації, ц		Структура реалізації, %			Зміна середньої ціни, грн.
		2011 рік	2015 рік	2011 рік	2015 рік	відхилення (+,-)	
Переробні підприємства	1801,19	553	1054	41,9	85,4	43,6	784,44
На ринку	1496,48	705	165	53,4	13,4	-40,0	-598,55
Населенню	1405,33	63	15	4,8	1,2	-3,6	-49,94
Всього	х	1321	1234	100	100	х	х

ності виробництва яловичини. Ці та інші проблеми у процесі виробництва продукції м'ясного скотарства негативно впливають на ефективність національного агропромислового комплексу, призводять до диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, до руйнування економічних відносин між аграрними товаровиробниками та переробними підприємствами, що негативно позначається на ціноутворенні, а також на

кон'юнктурі та інфраструктурі ринків м'яса та м'ясопродуктів.

Для підвищення економічної ефективності виробництва продукції м'ясного скотарства доцільними є впровадження інтенсивних технологій вирощування та відгодівлі тварин та оптимізація каналів збуту тваринницької продукції, що дасть змогу підвищити продуктивність худоби та, відповідно, збільшити обсяги виробництва м'яса великої рогатої худоби.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лозинська І.В. Технологічні особливості ефективного виробництва м'ясо-молочної продукції за рахунок впровадження інтенсивних технологій / І.В. Лозинська // Інноваційна економіка – 2014. – № 6(55). – С. 25–29.
2. Петренко Р.О. Економічна ефективність виробництва м'яса в сільськогосподарських підприємствах Харківської області / Р.О. Петренко // Вісник ХНАУ. – 2009. – № 9. – С. 279–284.
3. Бурик А.Ф. Підвищення ефективності виробництва м'яса в сільськогосподарських підприємствах регіону / А.Ф. Бурик, А.В. Мовчанюк // Економіка АПК. – 2011. – № 6. – С. 7–11.
4. Харенко А.О. Ефективність виробництва м'яса ВРХ та напрями її підвищення в сільськогосподарських підприємствах / А.О. Харенко, О.Л. Бурляй // Зб. наук. праць Уманського національного університету садівництва. – 2011. – Вип. 76. – Ч. 2. – С. 384–393.
5. Яців С.Ф. Формування ефективності м'ясного скотарства у сільськогосподарських підприємствах / С.Ф. Яців, В.Ю. Станько // Агросвіт. – 2016. – № 13–14. – С. 12–17.